

zondag 21 mei

GENADE, ZO ONEINDIG GROOT

Bijbellezing: Jona 3 en 4

Daar zat Jona. Onder zijn afdakje ergens in het land wat nu Irak heet, tegenover de stad Nineve. Ik zie hem daar zitten op een heuvel, er is weinig begroeiing op de heuvel. En het is er stil. Er heerst een doodse, benauwende stilte... Een paar dagen geleden was Jona – waarschijnlijk met grote tegenzin - de stad Nineve binnengegaan om op Gods bevel te waarschuwen dat de stad over veertig dagen onderste boven zal worden gekeerd. Nu zat hij daar met uitzicht op de stad Nineve. Opmerkelijk. Als hij niet naar Nineve had willen gaan, waarom blijft hij dan daar hangen? Waarom is hij niet regelrecht naar het land Israel teruggereisd? Ik denk dat Jona wilde weten wat er met Nineve zou gebeuren. Zou nu echt gebeuren wat hij had moeten vertellen? Zou de stad echt omgekeerd worden, zoals eens Sodom en Gomorra? Maar Jona wist het eigenlijk wel... en daarom kookte hij van binnen. Zojuist had hij nog tegen God gezegd: 'Had ik het niet gedacht?!' 'Had ik het niet gedacht!', riep Jona met gebalde vuist naar de hemel: 'ik wist dat het niet zou gebeuren, toen ik nog in Israël was. Ik wist het gewoon dat U Nineve zou sparen en daarom was ik gevluht naar Tarsis! Ik wist dat U een genadig en barmhartig God was en dat U berouw kende! Laat mij maar sterven, als het zo moet... Ik heb genoeg van mijn profetenbestaan.' En Jona liep weg, toen God hem een vraag stelde. Jona gooide de deur achter zich dicht... en liep weg bij de stad vandaan. En daar zat hij nu tegenover de stad Nineve. Hij ziet al het gegons van mensen..., maar binnen in zijn hart gonst het nog veel meer. Het kookt. Er is echt iets geknapt van binnen. En Jona wacht de dagen af om te zien wat er met de stad ging gebeuren..., maar eigenlijk... eigenlijk wist hij het al...

We gaan vanmiddag even naast Jona zitten. Niet al te veel met hem praten, want dat gaat op dit moment niet. Maar we proberen iets voor te stellen bij wat er met hem aan de hand is. En ik hoop dat wij vanuit wat er nu met Jona gebeurd iets leren, iets leren over God en Gods genade... en ook iets leren over onszelf.

Eerst maar proberen ons iets in Jona te verplaatsen... Wat Jona doet en hoe hij zich voelt, dat is misschien onbegrijpelijk, volkomen onterecht..., maar toch... hij heeft wel een punt. Of misschien wel meer punten.

Het eerste punt is namelijk dat het gewoon heel vreemd is dat God Nineve spaart. Want Nineve was een vreselijke stad. Nineve was de hoofdstad van het machtige Assyrische Rijk. Dat niets en niemand ontziende Assyrische Rijk dat zoveel gruweldaden op haar geweten had. Dat Rijk dat zoveel slachtoffers had gemaakt. Waar ook Israel in haar geschiedenis zoveel te lijden onder heeft gehad... Naar uitgerekend de hoofdstad van dat nietsontziende volk moet Jona toe... om het oordeel te verkondigen... terwijl Jona al wist dat op het moment dat God Zijn oordeel laat aankondigen eigenlijk altijd wel ruimte laat om zich te bekeren... ? Ziet God dan niet hoe pijnlijk dit moet zijn voor Zijn uitverkoren volk Israël als dit volk gespaard zal worden?! En het tweede dat voor Jona ook verbijsterend moet zijn geweest, dat is dat God niet consequent is. Jona, de oordeelsprediker staat voor zijn gevoel voor schut. Hij kwam het oordeel verkondigen..., maar het oordeel kwam niet. Ja, die mensen daar doen even boete, na alles wat zij uitgevreten hebben..., en God is ineens een en al barmhartigheid. Zij hebben talloze mensen gemarteld, gedood, uitgehongerd, maar zij vasten nu even een paar dagen... en God laat Zijn oordeel gelijk varen. Dat klopt toch niet? Daar sta je dan als oordeelsprediker... je wordt niet serieus genomen... ja, ik denk dat Jona zichzelf ook afvraagt: 'neemt God Zichzelf eigenlijk wel serieus?'

Naar precies deze geschiedenis van Jona verwijst de Here Jezus, als Hij in discussie is met de schriftgeleerden en de Farizeeën. De schriftgeleerden en Farizeeën ergeren zich aan Jezus. Jezus spreekt met autoriteit alsof Hij God Zelf is. Maar ondertussen zoekt Hij de grenzen van de Wet op en gaat Hij met Jan en alleman om. Zit Hij aan tafel met tollenaars en andere discutabele personen. En als Jezus dan op een moment met hen opnieuw in discussie is en zij Hem om een teken vragen – laat eens zien dat U inderdaad van God gezonden bent, wat voor bewijs hebt U daarvoor? – dan zegt Jezus: *jullie zullen geen ander teken ontvangen dan Jona. Want Zoals Jona drie dagen en drie nachten in de buik van de grote vis was, zo zal de Zoon des mensen drie dagen en drie nachten in het hart van de aarde zijn. De mannen van Nineve zullen opstaan in het oordeel samen met dit geslacht en zullen het veroordelen, want zij hebben zich bekeerd op de prediking van Jona; en zie, meer dan Jona is hier!* (Mattheus 12, 38-42)

Jezus geeft een teken met meerdere betekenissen. Allereerst natuurlijk de overeenkomst tussen Jona en Jezus, wat betreft die drie dagen gevangenschap. Jona zat drie dagen gevangen in de diepte van de zee, in de maag van de vis. Jezus zat drie dagen gevangen in de diepte van de aarde, toen Hij na Zijn overlijden in een graf was gelegd. Maar dat is niet de enige overeenkomst tussen Jona en Jezus. Nee, zoals Nineve Gods genade mocht ontvangen en zich bekeerde ten tijde van Jona, zo zullen nu door Jezus nog veel meer mensen zich bekeren, ja mensen die totaal buiten het blikveld van de schriftgeleerden en Farizeeën waren. Mensen, zoals die Ninevieten. Mensen die het totaal niet hadden verdiend. Mensen die je doen walgen, mensen waar je je aan irriteert, mensen waar je geen goed woord voor over hebt... die mensen zullen straks op de knieën vallen en mogen opstaan om Gods Koninkrijk binnen te mogen gaan.

Wilt u voorbeelden? Neem Zacheus, de tollenaar, die corrupte belastingambtenaar. Niet iemand om medelijden mee te hebben, ook al was hij misschien klein van postuur. Hij mocht dan klein zijn, maar dat was zijn bankrekening in ieder geval niet. Hij was zo corrupt... En Jezus ging er gewoon eten! Het meest ingrijpende voorbeeld van mensen uit Jezus' tijd waar Jezus bijzondere aandacht voor had, vind ik wel die misdadiger aan het kruis. Op het nippertje werd hij gered. Hij stond al met één been in het graf. Hij heeft niets meer kunnen herstellen van al die dingen die hij had gedaan. En hij kreeg zomaar genade. 'Heden zal jij met Mij in het paradijs zijn'. Alleen maar omdat hij er vlak voor zijn sterven om vroeg. Zeg nou zelf: hoe geloofwaardig zou u het vinden als u van een topcrimineel zou lezen: 'vlak voordat hij dood ging, vroeg hij om genade...' Ja, natuurlijk..., nu hij dood gaat, wordt hij opeens vroom...

Waar waren wij ook alweer? Oh ja, wij zaten naast Jona. Jona die zich niet serieus genomen voelde als oordeelsprediker, en nog meer: Jona die zich afvroeg of God *Zichzelf* nog wel serieus nam door heel Nineve gratie te verlenen...

In Jezus zien wij de God van Jona in het hart. In Jezus leren wij Gods genade *nog* beter kennen. En in Jezus zien wij misschien nog wel duidelijker dat Gods genade niet logisch is. Dat het niet volgens onze maatstaven is. Dat het niet volgens maatstaven is van recht en billijkheid. Gods genade doet gewoon pijn, als je erover nadenkt. Echt pijn! Ik zou haast zeggen: Gods genade is gewoon niet eerlijk...

Dat Jezus hulpeloze mensen hielp, dat is natuurlijk prachtig. Gehandicapt, die in die tijd aan de rand van de maatschappij moesten leven, kregen weer een volwaardig leven. Zieken werden genezen en konden weer aan het arbeidsproces deelnemen. Melaatsen mochten de kring van hun familie en vrienden weer binnenkomen, doordat Jezus Zijn hand op hen legde. Jezus had hart voor de arme kant van de samenleving. Jezus was op en top sociaal, in hart en nieren solidair met de arme kant van de wereld. Hij nam het op voor de onderdrukten. Hij had aandacht voor de kleinsten

en geringsten. Dat is een geweldige boodschap, waar iedereen op deze wereld wel sympathie voor zou hebben. Maar Jezus had ook voor heel andere mensen hart en oog. En dat is minder makkelijk te slikken... Jezus had juist ook aandacht voor mensen waar wij liever ons hoofd voor omdraaien. Voor corrupte belastingbeambten, voor mensen met een behoorlijk strafblad, voor mensen die gewoon vuile spelletjes hebben gespeeld, die je als samenleving gewoon niet wil. Die bankier met die bonus over de rug van zijn eigen medewerkers heen. Die politicus die via achterkamertjes-politiek zijn eigen plannen erdoor heen drukte. Die vrouw, die die relatie van dat stel kapot maakte, door er met die man vandoor te gaan. Juist die mensen werden door Jezus uit de boom geroepen, juist die mensen konden Jezus op hun kantoor of thuis op de lunch verwachten. De genade van God is niet zoet, zo lief, zo begrijpelijk, romantisch en ontroerend mooi. Gods genade is soms gewoon niet te volgen. Eigenlijk onrechtvaardig groot voor je gevoel! Het doet soms gewoon pijn en het maakt je soms gewoon boos!

Om iets Gods genade te begrijpen, om iets van Gods genade te kunnen volgen, moet je al je eigen gedachten over wat rechtmatig is en wat consequent is en wat eerlijk is aan de kant zetten... en in Gods beweging meegaan. Om Gods genade te begrijpen, om daar iets van te verstaan, moet je vooral niet gaan beredeneren en berekenen, maar moet je die geschiedenissen uit de Bijbel lezen en herlezen en proberen te beseffen hoe volstrekt onlogisch en ontstellend vreemd dit is. Gods genade is niet in een systeem te brengen. Gods genade is alleen te volgen door Gods weg met mensen te volgen... door mee te lopen naar Nineve... door stil te staan op Golgotha... door in je op te nemen hoe groot Gods liefde is... en wat die liefde voor God heeft gekost... en wat ook mij dat zal gaan kosten als ik diezelfde liefde van God aan andere mensen zou willen laten zien... Als je zo Gods genade op je in laat werken, dan zak je door de vloer van wat jij rechtmatig en logisch vindt. Dan wordt je misschien soms boos zoals Jona. Maar dan kom je tot het geheim van hoe diep Gods liefde en genade is.

Ik heb nu vanuit Jona over God geredeneerd en bijna een beetje met hem meegevoeld omdat Gods genade inderdaad heel erg vreemd is..., maar toch wil ik nu ook even wat kritischer naar Jona kijken...

Want Jona had wel gelijk dat Gods genade alle perken te buiten gaat..., maar had Jona wel recht van spreken toen hij daar zo boos over werd? Dat is precies ook de vraag die God aan hem stelt: ben je terecht boos? ... Want had die Jona niet precies diezelfde genade ontvangen, als de Ninevieten? Wat er nu met Nineve gebeurd – Nineve wordt gespaard, wonderlijk gespaard, terwijl zij dat heel niet had verdiend! – is dat een paar dagen geleden niet met Jona zelf gebeurd? Jona 3 en 4, wat wij vanmiddag hebben gelezen, zijn eigenlijk een spiegelverhaal van Jona 1 en 2. Als je in Jona 1 en 2 hebt gelezen hoe God met Jona omgaat, dan weet je eigenlijk al hoe het in Jona 3 en 4 met Nineve zal aflopen. Jona heeft zelf ook die wonderlijke genade van God ontvangen. Jona is ook door God gespaard en gered. Jona..., die had er eigenlijk niet eens om gevraagd, zoals de Ninevieten wel deden. Jona was van plan om uit het leven te stappen... 'gooi mij maar overboord'... hij wilde niet meer verder met God en met zichzelf... en toch... toch was Gods hand onder Zijn leven en werd hij op wonderlijke wijze weer aan land gebracht om opnieuw te beginnen. Als Jona echt naar zichzelf had gekeken..., misschien was hij dan wel milder geweest over wat er nu gebeurde met de Nineve... Als je eens echt naar jezelf kijkt...

Hoe komt het dat Jona er niet mee om kon gaan dat de Ninevieten door God gespaard werden? Waarom was hij nou zo van zijn stuk? Was het, omdat hij zoveel psychische schade had opgelopen? Want laten wij wel zijn: als wij door iets wat een ander ons heeft aangedaan, psychische schade hebben opgelopen, ja, dan moet dat eerst de ruimte krijgen

om genezen. Dan moeten wij niet zomaar zeggen: 'ik vergeef het hem of haar. Ik gun hem of haar een nieuwe kans.' Nee. Dat kan zo niet. Je moet eerst psychisch genezen. Maar Jona had volgens mij geen psychische schade opgelopen van de Ninevieten, waardoor hij zoveel boosheid ervoer. Bij Jona was het iets anders. Jona zat volgens mij toch nog vast aan dat oeroude gevoel 'bij God kan je het verdienen of kan je het verliezen'. Jona was nog niet tot het geheim van Gods genade doorgedrongen. Die Ninevieten hadden het gewoon niet verdiend!

Dan kijk ik gelijk naar mijzelf en ik hoop dat u ook met mij meekijkt naar uzelf: hoe zit dat bij mij? Leef ik al echt, echt helemaal van Gods genade? Of zijn er nog restjes in mijn binnenste aanwezig van het gevoel dat ik ergens recht op heb bij God..., dat ik er naar heb geleefd..., dat ik mijn best heb gedaan en het heb verdiend..., en als mensen dat niet doen, dan hebben zij ook gewoon geen recht op Gods liefde.

Met deze vraag komen wij uit bij het hart van de Reformatie, die grote beweging die de kerk weer helemaal terugbracht naar de basis van ons geloof: sola Gratia, zo luidt de bekende term uit de Reformatie. Sola Gratia, alleen genade. Bij God gelden geen verdiensten. Bij God gaat het niet om mijn eigen werk en mijn eigen inzet. Bij God heeft de een niet meer verdiend dan de ander. Elke werknemer in de wijngaard kreeg hetzelfde loon in de gelijkenis van Jezus hoewel die arbeiders die het langst gewerkt hadden dat eigenlijk niet konden verkroppen. ... De oudste zoon en de jongste zoon waren net zoveel geliefd in die andere gelijkenis van de Here Jezus. Hoewel de jongste zoon buitensporig had geleefd en de oudste zoon een trouwe dienstknecht was. ... Gods genade is te groot voor ons mensenhart. Wij kunnen er niet mee overweg. Wij kunnen het niet begrijpen.

Maar wat zegt het over mij, als Gods genade voor mijn gevoel wel erg groot, haast te groot is naar bepaalde mensen toe? Heb ik dan nog op een of ander manier diep verborgen in mijn binnenste het gevoel dat ik er recht op heb dat God mij lief heeft en Zijn zorg aan mijn leven betoont? Denk ik dan toch nog steeds in termen van 'verdienen' en 'recht hebben op'?

Ik sluit af: Jona moest de stad aanspreken als profeet. Maar eigenlijk gebeurde er precies het omgekeerde: niet Jona had een boodschap voor de stad, nee, de stad had een boodschap voor Jona. De stad vertelde Jona hoe diep Gods genade is. En met die boodschap kon Jona naar huis.

Met die boodschap worden ook wij straks naar huis gestuurd. Zo confronterend hoe God het aan Jona vertelt: Jona, jij maakt je druk om dat boompje waar je niets voor hebt gedaan. Je bent helemaal ontdaan, nu dat boompje is doodgegaan..., daar maak jij je druk over.. kun je je dan niet indenken hoe druk Ik Mij maak over deze grote stad? Al die mensen, stuk voor stuk schepselen uit Mijn hand? Ja, ze zijn eigenwijs, ze zijn zo vreselijk anders geworden als Ik ze had bedoeld, dat doet Mij zoveel pijn... maar begrijp je dan niet Jona, dat Ik Mijn schepselen toch nog terug wil hebben? Zou Ik niet mogen huilen om het verlies van die stad en de gelegenheid aangrijpen om die stad te sparen?

Het boek Jona eindigt met een open vraag. En met die open vraag worden wij ook de wereld ingestuurd. Waar gaan wij ons deze week druk om maken? Om ervoor te zorgen dat wij een beetje schaduw hebben boven ons hoofd en dat wij er wat prettig bij zullen zitten met ons huisje, wonderboompje en beestje? Of laten wij ons meenemen door God... laten wij ons meenemen in die stroom van Gods genade, naar al die mensen toe, die het net als wij niet hebben verdiend?

Heeft die geweldige, niet te begrijpen genade van God ook ons al in beslag genomen? Laat u meenemen in die liefde van God en Gods hart voor mensen. Nineve zit met smart te wachten.